

original scientific article
received: 2015-02-14

UDC 78.03(497.5Pula)"1939/1945"

PULJSKO GLASBENO ŽIVLJENJE MED DRUGO SVETOVNO VOJNO (1939–1945)

Lada DURAKOVIĆ

Univerza Jurja Dobrile v Pulju, Akademija za glasbo, Rovinjska 14, 52100 Pulj
e-mail: ldurakov@unipu.hr

IZVLEČEK

Predmet tega članka je ugotavljanje stanja v glasbenem življenju med drugo svetovno vojno v Pulju in njegova pogojenost z vojnimi razmerami. Pulj je bil v tem časovnem obdobju oziroma neposredno po njegovem koncu pod oblastjo treh različnih idejnih obeležij – italijanskega fašizma, vojaške uprave Jugoslovanske vojske in anglo-ameriške uprave. Razprava na podlagi arhivskih in časopisnih virov predstavlja podrobnosti o najpomembnejših glasbenih dogodkih tega časa.

Ključne besede: glasba, fašizem, politika, vojna

LA VITA MUSICALE A POLA DURANTE LA SECONDA GUERRA MONDIALE

SINTESI

L' articolo tratta della situazione della vita musicale a Pola durante la seconda guerra mondiale e il suo condizionamento imposto dalla situazione bellica. Pola era in questo periodo, e immediatamente dopo la sua fine, sotto l' influsso di tre correnti ideologiche diverse - quella del fascismo italiano, dell' amministrazione militare jugoslava, e di quella anglo americana. Il dibattito basato su fonti d' archivio e giornalistiche presenta i dettagli sulle manifestazioni musicali più importanti dell' epoca.

Parole chiave: musica, Pola, guerra, fascismo, politica

Da bi Italijani ostali pokorni, sta potrebni dve stvari: policija in glasba na trgih – je znana izjava Benita Mussolinija, ki so jo njegovi aparatčiki, uredniki, novinarji in ministri v času fašistične diktature s svojimi članki in navodili izvajali v praksi. Glasba je bila zelo učinkovito sredstvo vladanja, zato jo je bilo treba negovati, usmerjati in nadzorovati.

Kulturološka slika stanja v Istri med obema svetovnima vojnima se ni zelo razlikovala od situacije v drugih italijanskih provincih. Številni puljski glasbeniki so se v obdobju italijanske vladavine odkrito postavili na stran fašističnega režima. Nekateri so to storili, ker so verjeli v programe vladajoče politike, drugi spet iz čistega karizma. Povezanost med glasbo in politiko na istrskem prostoru je verjetno prvič dobila zelo ekscentričen videz, zunanji, politični vplivi na umetnost se niso poskušali prikriti, prav nasprotno, s ponosom so se poudarjali.¹

Po vstopu Italije v vojno, leta 1940 so se tudi v Istri zelo občutile vojne turbulence, ne samo zaradi slabe gospodarske situacije, ampak tudi zaradi letalskih alarmov, zatemnitev, čakanja napadov (Andri, 1984–1985). V takšnih okoliščinah je bila umetniška imanentnost glasbenih dogodkov, ki je obstajala pred vojno, potisnjena na stranski tir, oziroma zamenjana z utilitarnostjo.

Glasba je morala v tem zadnjem obdobju vladavine italijanskega fašizma opravljati točno določeno nalogo, postala je zelo močno ideološko orožje: *Prepevati in igrati (se mora) na trgih, dvoriščih, v vojašnicah, delavnicah, povsod, kjer se dela, povsod, kjer se z orožjem čaka radost boja, saj se iz ritma not črpa in vse močnejše spodbuja idealna napetost celega naroda, ki danes čuti, kako se uresničuje njegova največja usoda*, so pisali novinarji prve dni vojne.² Glasbena kritika je v tem času postala agresivna, potekala je propaganda zoper »manj vredno« in »ničvredno« glasbo pripadnikov sovražnih držav.

V ospredju je bila potreba po širitvi kroga poslušalcev na revnejše sloje z relativno skromnim kulturnim standardom ter po dvigu morale ne preveč borbeno razpoložene vojske. Pomembno vlogo pri tem so imele podporna društva, institucije kot so »Dopolavoro«, »Opera Nazionale Ballila«, »Avanguardia« itd., ki jih je utemeljila fašistična stranka z namenom, da bi z njimi

nadzorovala vse kulturno življenje državljanov, oziroma jih pofašistila. Med vojno so te institucije v celoti prevzele nadzor nad vsemi glasbenimi združenji v Pulju (Dukovski, 1998).

Julija leta 1940 je bilo na državni ravni odločeno, da morajo biti vsa prizadevanja fašističnih podpornih društev usmerjena na oborožene sile. Posebna vloga je bila namenjena »Dopolavoru«, podpornemu društvu, katerega naloga je bila v tem obdobju vzdrževanje dobrih odnosov z vojaškimi in političnimi avtoritetami in realizacija kulturnih programov pod njihovo arbitražo. Predpisana je bila dejavnost v vseh segmentih kulture, posebna pozornost pa je bila namenjena glasbenim manifestacijam: glasbeni in pevski korpusi so morali delovati ne glede na novačenja, morali so se angažirati pri intenziviranju lastne dejavnosti in kar najbolj pogosto nastopati na trgih. »Dopolavoro« je moral raziskati možnosti krepitev temeljev navedenih korpusov, in sicer z nadomeščanjem novačenih glasbenikov s kompetentnimi glasbeniki iz raznih mestnih ansamblov ali pevskih zborov, ki so morali biti začasno razpuščeni. Predpisana je bila tudi konkretna glasbena aktivnost: formiranje malih skupin 10–12 ljudi, ki bodo obiskovali bojne skupine in vojski dvigovali moralo ter organiziranje raznih druženj za vojake, na katerih se bo igralo, pelo in plesalo.³

Agilni puljski »Dopolavoro« je takoj po sprejetju te odredbe organiziral veliki koncert v Areni, posvečen pripadnikom oboroženih sil. Na koncertu so se predstavili tržaška sopranistka Rina Pellegrini, tenorja Rodolfo Moraro in Mario Carlin ter orkester v zasedbi 45 puljskih glasbenikov.⁴ Orkester je vodil Pietro De Castro, na programu pa so bila dela Cimarose, Verdija, Boita, Griega, Mascagnija in Suppeja.⁵ Velikemu koncertu je, po pisanju novinarjev prisostvovalo 5000 ljudi: *Rimski Amfiteater, veličasten v moči svoje enostavne arhitekture, je bil balzam za oči. Niti en sedež v desetih vrstah stopnišča ni bil prazen, množice so bile povsod, na pobočjih Arene so se stiskali vojaki vseh redov in meščani, med katerimi je vladal popolni bratski duh. Mornarji in aviacija, pehota in črnosrajčniki, strelci in topništvo, mladi fašisti in stari gardisti, dopolavoristi in narod*, je s ponosom poročal časopis »Corriere Istriano«. *Kraljevska himna in Giovinezza*, je pisal novinar, sta navdušili

1 Idilični odnosi med posameznimi umetniki in režimom niso bili posebnost Puljčanov in puljskega glasbenega življenja. V trenutku padca fašizma leta 1943 je bilo npr. pet priznanih italijanskih glasbenikov (Francesco Cilea, Umberto Giordano, Pietro Mascagni, Lorenzo Perosi in Ildebrando Pizzetti) članov Mussolinijeve institucije »Accademia d'Italia«. Mussolini je pogosto obiskoval operne izvedbe, posebej v rimski Kraljevi operi, v svoji zasebni rezidenci v Vili Torlonia pa je gostil največje operne zvezde tistega časa, kot sta Tito Schipa in Toti Dal Monte. Glasbeniki so se mu v zameno za podporo zahvaljevali z javnim izkazovanjem odobritve režima. Glej npr: Barbon, 2000. Več o glazbenem življenju v Pulju med vojnami v: Duraković, 2003.

2 *Canto e musica quindi in piazza, nei cortili, nelle caserme, nelle officine, ovunque si lavora, ovunque si attenda in armi la gioia di combattere, perchè dal ritmo delle note si traggà e si galvanizzi sempre più la tensione ideale di tutto il popolo che sente oggi avverarsi il suo più grande destino.* Corriere Istriano, 9. 7. 1940: Ottimo esito del Concerto organizzato dal Dopolavoro Interaziendale, 3.

3 Corriere Istriano, 5. 7. 1940: L' O.N.D. per le Forze Armate, 3.

4 Corriere Istriano, 11. 8. 1940: Il Primo concerto dell' orchestra del Dopolavoro Provinciale oggi all' Arena, 3.

5 Corriere Istriano, 9. 8. 1940: Il grande concerto sinfonico all' Arena romana, 3; Corriere Istriano, 8. 8. 1940: Un concerto all' Arena di Pola, 2.

občinstvo, med katerim je sedelo veliko partijskih funkcionarjev.⁶

V vojnih letih je bil »Dopolavoro« zelo aktiven, organizirani so številni koncerti, na katerih so nastopali puljski solisti in komorne zasedbe ali glasbeniki iz drugih italijanskih provinc.⁷

Leta 1940 je prvič organizirano dopolavoristično tekmovanje diletantov, »Il concorso del dilettante«, v raznih glasbenih disciplinah. Cilj tega tekmovanja ni bila le organizacija koncertnega večera, ampak priložnost, da Puljčani pokažejo svoje glasbene sposobnosti in pokažejo svoje domoljubje. Naloga tekmovanja je bila [...] *pobratiti delavstvo, približati ga čistim virom umetnosti, odkrivati artistske zmožnosti udeležencev, omogočiti publiki, da spozna tudi to stran življenja naših delavcev, ki instinktivno čutijo umetnost, ta pa jih v zameno nagraduje za njihove celodnevne in stroge napore.*⁸ Vendar delavstva ni posebno zanimalo sodelovanje na takšni smotri, zato so novinarji vabili meščane, da s svojo prijavo pokažejo »ljubezen do domovine«.⁹ Po več jalovih klicih so ih poskušali pridobiti na tekmovanje z igranjem na nacionalna čustva. *Vroča klima, v kateri živimo že 20 let, je ozdravila naše duše in preplavila naša srca s ponosom in zaupanjem v lastno moč, so novinarji opogumljali bralce.*¹⁰ Na koncu je »Dopolavoro« kljub vsemu uspelo nagovoriti zadostno število tekmovalcev. V poročilu s koncerta beremo, da je tekmovanju prisostvovalo več kot 1500 vojakov in 62 tekmovalcev, da je bilo občinstvo zelo zadovoljno s prireditvijo, ki se je zaključila z intoniranjem fašistične himne. V ne pretirano prepričljivem in s podatki skopem besedilu niso omenjena niti imena tekmovalcev niti zmagovalci.¹¹

Manifestacija je organizirana tudi leta 1941, ko se je odzvalo večje število tekmovalcev.¹² Prvi, izločilni večer, na katerem je sodelovalo množstvo vojakov in državljani, je potekal na sedežu »Dopolavora«, novinarji za »Corriere Istriano« pa so po tem dogodku poročali, da se operni pevci niso izkazali, da nekateri med njimi niso imeli potrebnih predispozicij, drugi so se »afnali« z imitiranjem znanih opernih pevcev v felzetu.¹³ Prijave za tekmovanje diletantov so oglaševali konec leta 1942

PNF MINISTERO DELLA CULTURA POPOLARE OND
DOPOLAVORO PROVINCIALE DI POLA

Politeama Ciscutti
POLA - 25 SETTEMBRE 1940-XVIII

**SPETTACOLO
PER LE FORZE ARMATE**

PROGRAMMA :

1. BLANC: „Inno dell'Impero“ - coro a 4 voci
2. a) SCHUBERT: „Il tiglio“ - coro a 4 voci
b) MAGNARIN: „Ninna Nanna“ - coro a 4 voci
3. RILLI: „Pastorale“ - coro a 4 voci
4. N. DE FALA: „Jota“, motivi spagnoli
5. BARISON: „Primavera“ } violinista GANT VITTORIO
6. A. ORTELLI: „Le Montanara“, canzone alpina - coro a 4 voci
7. SEGHIZZI: „Gottis di Rosade“, villotta friulane - coro a 4 voci
- 8) CHIAPPANI: „Ricordo della Toscana“ - coro a 4 voci

Coro del Sindacato corale diretto dal M.^o Cav. Giovanni Magnarin
Accompagnerà al pianoforte la Prof. Marcella Baldini

Seta o cotone
un atto di Mariani

Annetta . . . . . FIORA ROCCHI
Beppino . . . . . PIER DI CASTELLO
Cameriere . . . . . VIRGILIO GOLLE

Slika 1: Koncert za vojake, organizacija Dopolavoro, 1940, programski flyer, skenirani dokument
Vir: Gledališki muzej »Carlo Schmidl« v Trstu
Figure 1: Concert for the soldiers organized by »Dopolavoro«, 1940, flyer program, scanned document
Source: Theatre Museum »Carlo Schmidl« Trieste

6 *L'Amfiteatro Romano, magnifico nella possenza della sua semplice architettura, presenta un colpo d'occhio meraviglioso. Non un posto di dieci ordini di gradinata e lasciato libero, drappi di folla sono ovunque, nei prati e sugli spalti dell'Arena si stripano militari di tutte le armi e cittadini in perfetta fraternità di spirito. Marinai e avieri, fanti e camicie nere, bersaglieri e artiglieri, Giovani Fascisti e camerati della vecchia Guardia, dopolavoristi e popolo.* Corriere Istriano, 13. 8. 1940: Iniziative del Dopolavoro. Il caloroso successo del Concerto per le Forze Armate all'Arena, 3.

7 Več o koncertih v: Corriere Istriano, 22. 11. 1940: Un grande concerto vocale al Politeama Ciscutti, 2; Corriere Istriano, 30. 11. 1940: Il grande concerto al Politeama Ciscutti, 3; Corriere Istriano, 9. 4. 1943: Il Concerto di domenica al »Savoia«, 2.

8 [...] *affratellare i lavoratori, avvicinarli alla fonte purificata dell'arte, rivelare le doti artistiche dei partecipanti, dare al pubblico la possibilità di conoscere questo lato della vita dei nostri lavoratori, che scuotono l'arte per istinto e che nell'arte trovano la ricompensa alle loro diurne e severe fatiche.* Corriere Istriano, 25. 8. 1940: Il concorso del dilettante, 3.

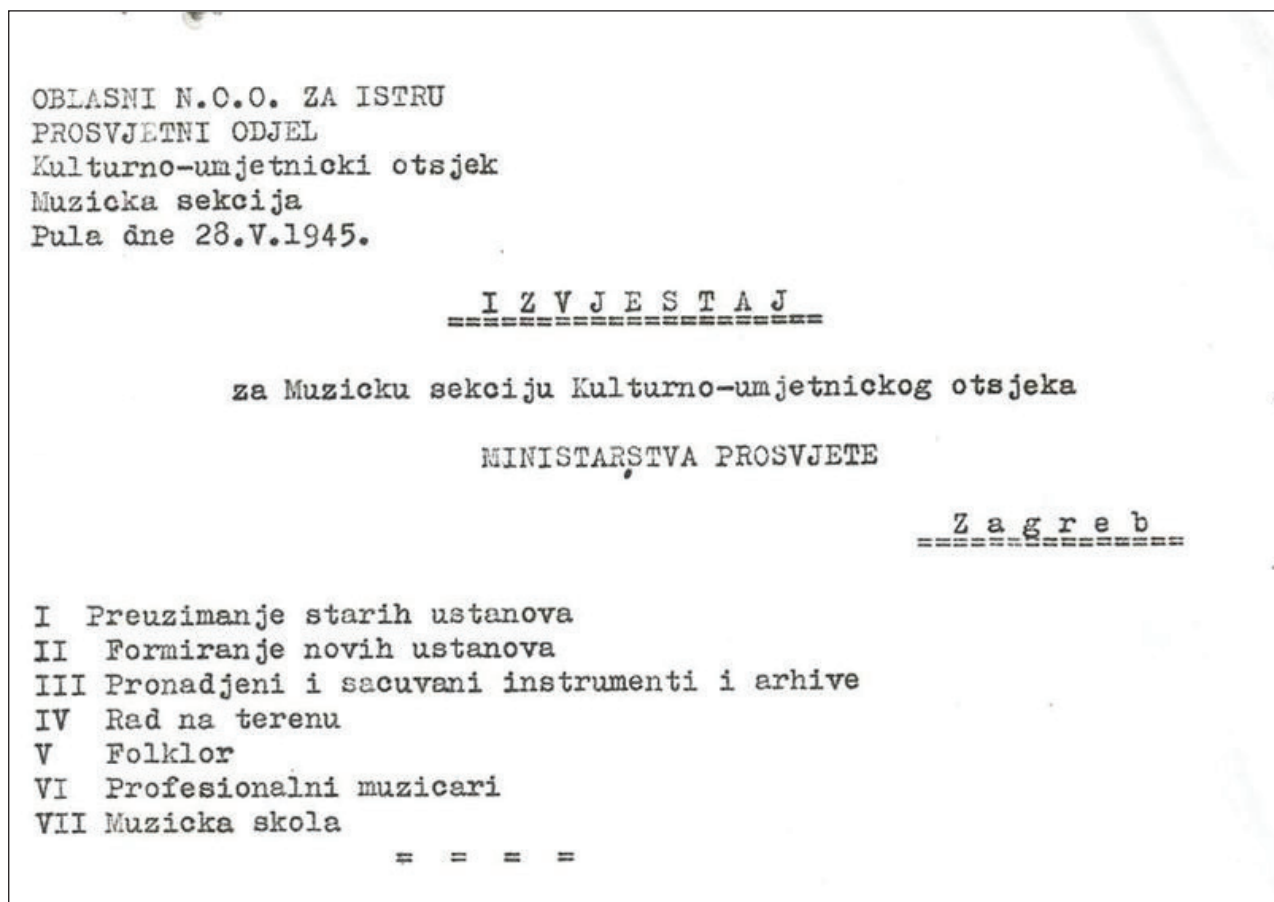
9 Corriere Istriano, 29. 8. 1940: Partecipate al »Concorso del Dilettante«, 3.

11 *L'ardente clima nel quale viviamo da vent'anni ci ha risaldato l'animo, ha portato al nostro cuore fierezza e piena sicurezza di noi stessi.* Corriere Istriano, 1. 9. 1940: Il concerto del dilettante, 3.

11 Corriere Istriano, 20. 11. 1940: Il concerto del dilettante. Consigli ai partecipanti, 4.

12 Corriere Istriano, 10. 8. 1941: Teatro dell'Interaziendale. Questa sera i 13 ragazzi in gamba di Dino Pangher, 3.

13 Corriere Istriano, 23. 10. 1941: Il concorso del dilettante, 3.

Slika 2: Poročilo oblastnemu N.O.O.- u za glasbenu sekciju iz leta 1945, skenirani dokument

Vir: HR-DAPA-461

Figure 2: Report to the music section of the National liberation regional committee, 1945, scanned document

Source: HR-DAPA-461

oziroma na začetku 1943, vendar prireditve ni izpeljana.¹⁴

Podružnice mestnih četrti »Dopolavora« so se posvetile organizaciji raznovrstnih koncertov za vojake. List »Corriere Istriano« je tako poročal, da so vsake večer kar polovico obiskovalcev koncertnih večerov v dvoranah sestavljali pripadniki oboroženih sil, voditelji Dopolavora pa so jih naslavljali z brati in skrbeli, da jim ničesar ne manjka in da uživajo vsakršno udobje.¹⁵ Poleg koncertov za vojake so dopolavoristične podružnice skrbele, da so pritegnile čim večje število delavcev, skoraj vsaka je občasno imela lasten orkester in pevski zbor, njihov repertoar pa je bil, v nasprotju z zahtevami fašističnih ideologov, v veliki meri zabavnega značaja.

Ideološki cilj organiziranja takšnih prireditve pa najbolje ilustrira vojni pripetljaj iz leta 1940 ko je Institut fašistične kulture na koncert, ki ga je organiziral, povabil nekega uglednega fašističnega eksponenta, da bi v odmorih med prireditvijo poslušalcem opisal »epske dogodke«, ki naj bi pripeljali do zmage italijanskega orožja v bitki proti Franciji. *Tukaj so bile besede glasnejše, slika junaštva vojakov se je zdela bolj resnična, saj se v glasbi in v petju ovekoveči junaški duh in posveča narod, ki za prihodnje generacije v spominu hrani junaštva svojih najboljših sinov.*¹⁶ Navaden koncert je torej fašističnim oblastem uspešno služil za zavajanje neinformiranega delavstva, ki ni vedelo, in ni smelo vedeti, da je bil italijanski pohod nad Francijo v resnici zgolj sprehod po že pokorjeni državi.

14 Corriere Istriano, 19. 11. 1942: Il III° concorso del dilettante, 2.

15 Corriere Istriano, 24. 8. 1941: L'odierno eccezionale Concerto al Dopolavoro Interaziendale con gli artisti del Teatro Reale dell'opera di Roma, 3.

16 *Qui le parole sono giunte più sentite, la visione dell'eroismo dei fanti e presa più reale; chè nella musica e nel canto si eterna lo spirito eroico e il popolo consacra e tramanda alle future generazioni le geste dei suoi figli migliori.* Corriere Istriano, 9. 7. 1940: Ottimo esito del concerto organizzato dal Dopolavoro Interaziendale, 3.

 Ufficio Telegrafico di **TELEGRAMMA**

Mod. 30/ter. Ord. 1516 - 1058 XVI
copie 2, 10, 10 - 2200

Ricevente: **Desimone** N. del registro di recapito

Numero: **1910 993** Parole: **Sospensione manifestazioni musicali e drammatiche aperte** Data della presentazione: **10. VI. 40** Indizi e avvisi eventuali d'ufficio: **Indirizzo: Pola**

DESTINAZIONE: **7 GIU. 1940 Anno XI** PROVENIENZA: **Roma 5918957 6 I 530**

64° 0000

Prefetti - Il Ministero della Cultura Popolare comunica:
N. 12856 Mio. Ordine sospensione con effetto immediato progettate
manifestazioni musicali e drammatiche aperte punto tale sospensione
comporta decadenza tutti contratti scrittura con applicazione clausola
contratti collettivi at forza maggiore punto di tale sospensione
est vietata comunicazione stampa punto ^{» » »} pregovi informare quanto
~~**sopra organizzazioni sindacali competenti et enti interessati**~~
~~**punto attendo assicurazione**~~

Il Prefetto 10. VI. 40 (VII)

Mro cultura popolare Pavolini.
Ministero Cultura Popolare Roma
3257 at 12.856 assicurati adempimento
Prefetto Chierici

Slika 3: Telegram, ki ga je Minister za ljudsko kulturo Pavolini leta 1940 poslal prefektu istrske province in ukazal takojšnjo odpoved vseh načrtovanih glasbenih in gledaliških manifestacij na prostem

Vir: HR-DAPA-55

Figure 3: Telegram of the National Minister of Culture Pavolini 1940 sent to prefect of Istrian province commanding promptly cancellation of all musical and theatrical activities outdoor

Source: HR-DAPA-55

V skladu s splošnim uradnim ignoriranjem oziroma minoriziranjem teže vojnih dogodkov, je Mussolini ukazal, da se med vojno ne smejo ustaviti niti glasbeno-scenski dogodki, zato so se po vsej Italiji še dalje odvijale operne in operetne izvedbe (Barbon, 2000).

Tako so v Pulju, leta 1940 v gledališču »Ciscutti«, gostovali operetna družina »Dezan« pod dirigentskim vodstvom Enrica Montesanta¹⁷ in operetna družina »De Rio Gaudosia« pod vodstvom Franca Camuzia.¹⁸ Tega leta je bila v gledališču tudi operna sezona. Na progra-

mu sta bili Puccinijevi »Madama Butterfly« in »La Bohème« ter Donizettijeva »Lucia di Lammermoor«.¹⁹

V poletnih mesecih leta 1940 je načrtovana tudi operna sezona v Areni, a je bila odpovedana. V telegramu, ki ga je Minister ljudske kulture Pavolini 10. 6. 1940 poslal prefektu istrske province, je ukazal takojšnjo odpoved vseh načrtovanih glasbenih in gledaliških manifestacij na prostem. Ta suspenzija je, po besedah ministra, vključevala uničenje vseh pogodb povezanih z navedenimi programi iz objektivnih razlogov (HR-DA-

17 Izvedene so bile Leharjeva opereta »Dežela smehljaja« (»Il paese del sorriso«), njegova »Vesela vdova«, Kalmanova »Kneginja Čardaša« ter opereta »Od igle do milijona« (»Dall ago al milione«) Luigija dell' Argineja. Corriere Istriano, 21. 1. 1940: Opereta al Ciscutti, 3; Corriere Istriano, 30. 1. 1940: Brillante successo dell' opereta »Paese del sorriso«, 3; Corriere Istriano, 1. 2. 1940: La Compagnia Dezan al Ciscutti. Il successo della »Principessa della Czarda«, 4.

18 Corriere Istriano, 22. 12. 1940: L'operetta al Politeama. Vivo successo della »Rosa d' Avena«, 4; Corriere Istriano, 23. 12. 1940: Caloroso successo al Politeama con »La danza delle Libellule«, 5; Corriere Istriano, 24. 12. 1940: Bel successo della »Mazurka blu«, 5.

19 Corriere Istriano, 20. 3. 1940: Come si prepara la stagione lirica al Ciscutti, 2.

PA-55, zv. 335).²⁰ Ukaz, v katerem je bilo prepovedano medijsko poročanje, je bil pogojen z vojnimi okoliščinami, najverjetneje tudi s strahom pred bombardiranjem.

Vendar so se glasbeno-scenski dogodki tudi v naslednjih letih nadaljevali. Tako je leta 1941 v Pulju gostovala operetna skupina »Roses N. 1.« z izvedbama Schubertove operete »Hiša treh deklet« in Leharjeve »Vesele vdove«.²¹ Leta 1942 je v gledališču gostovala italijansko-nemška skupina Enrica Dezana²² in izvedeni sta bili Verdijeva opera »Rigoletto« in »Andrea Chenier« Umberta Giordana.²³ Leto kasneje, je bila uprizorjena izvedba Verdijeve »Traviate« in Puccinijeve opere »La Boheme«²⁴, organiziranih pa je bilo tudi nekoliko operetnih predstav v izvedbi ansamblov »Dezan« in »Roses no. 1«²⁵

Pri organizaciji glasbenih dogodkov je med vojno sodelovalo tudi Društvo prijateljev glasbe (Circolo Amici della Musica). Tako so leta 1940 organizirali koncert Godalnega kvarteta »Tartini« iz Trsta, na njihovem programu pa so bila dela Beethovna, Baganellija in Dvoráka²⁶ ter koncert pianista Georga Ciolaca v dvorani »Savoia«.²⁷ Leto dni kasneje je bil koncert italijanskega pianista Carla Vidussa²⁸ ter koncert »Kvinteta iz Ferrare« (HR-DAPA-55, 335).²⁹ Društvo je v zadnjem letu svojega delovanja, leta 1942 gostilo orkester Kraljevskega gledališča iz Rima pod taktirko Carla Zecchija³⁰, ki je imel v dvorani »Savoia« dva koncertna večera.³¹ Pomenljiva je bila najava za ta dogodek, v kateri so ljubitelje glasbe »spomnili«, da je bila instrumentalna

glasba [...] *vzvišena prednost našega naroda preden je postala slava nemške umetnosti*. Prijateljstvo z Nemci torej nikakor ni pomenilo tudi partnerske enakosti, pokazati je bilo treba, da gre za zavezništvo, v katerem dva naroda vendarle nista na isti kulturni ravni.³²

Dejavnost domicilnih glasbenikov je v zadnji etapi vladavine fašizma obremenjeval neobstoje orkestror in pevskih zborov ter glasbeno-izobraževalnih ustanov. Novinarji beležijo, da je februarja 1940 potekal koncert orkestra podčastnikov oboroženih sil pod vodstvom maestra G. Rossita. V orkestru so igrali mestni glasbeniki, udeležili so se ga številni fašistični ugledneži.³³ Med redka prizadevanja domačih glasbenikov sodi tudi poskus organizacije mandolinističnega tečaja, ki ga je leta 1943 vodil Rodolfo Sella.³⁴

V času, ko je fašizem počasi, a zagotovo razpadal, je bilo v Pulju na glasbenem področju v najslabši poziciji glasbeno šolstvo³⁵, brez specializirane izobraževalne-glasbene institucije, brez primernih predavateljev v srednjih šolah in z zelo majhnim številom profesorjev in učiteljev, ki so se v teh težkih in negotovih časih še vedno ukvarjali s privatnim poučevanjem. Šolski pevski zbori in orkestri so se v tem času na svojih redkih nastopih posvečali lahkotnemu, zabavnemu repertoarju, zaradi pomanjkanja primernih profesionalcev pa so jih vodili kar učenci sami. Angažma profesorjev se je omejil na primeren govor na začetku prireditev, kjer so se običajno poveljevali vojni uspehi italijanske vojske (Duraković, 2005).

20 Državni arhiv v Pazinu (v nadaljevanju HR-DAPA), HR-DAPA-55, Fond Prefektore za Istru u Puli, zv. 335, kat. XXVII/27.

21 Corriere Istriano, 15. 2. 1941: »La vedova allegra« al Politeama Ciscutti, 3.

22 Na programu so bile Leharjeva »Dežela smehljaja«, »Eva« in »Luksemburški grof«, opereta »Pri belem konjičku« (»Cavallino bianco«) Ralpa Benatzkega. Corriere Istriano, 12. 3. 1942: L'operetta al Ciscutti. Questa sera »Il paese del sorriso« di Franz Lehar, 2; Corriere Istriano, 13. 3. 1942: Bella serata al Politeama con il »Paese del sorriso«, 2; Corriere Istriano, 14. 3. 1942: Nuovo successo della compagnia Dezan al Politeama Ciscutti, 2; Corriere Istriano, 15. 3. 1942: »Eva« di Lehar al Politeama Ciscutti, 5; Corriere Istriano, 16. 3. 1942: La compagnia Dezan al Politeama Ciscutti, 3.

23 Corriere Istriano, 19. 4. 1942: Una importante stagione lirica al Politeama Ciscutti, 5.

24 Corriere Istriano, 27. 5. 1943: L'opera al Ciscutti. Il carattere eccezionale dell'avvenimento artistico, 3; Corriere Istriano, 28. 05. 1943: La stagione lirica al Ciscutti. »La Boheme« aprira gli spettacoli il prossimo martedì 1. giugno, 2.

25 Na repertoarju sta bili Ranzatova opereta »Dežela zvonov«, Leharjeva opereta »Ples kačjih pastirjev«, Lombardova »Madama di Tebe« in opereta »Pri belem konjičku« Ralpa Benatzkega. Corriere Istriano, 15. 3. 1943: L'operetta al Ciscutti. Con »Madama di Tebe« debutta domani sera la Compagnia Roses N.1, 3; Corriere Istriano, 16. 3. 1943: La compagnia Dezan al Politeama Ciscutti, 3.

26 Corriere Istriano, 31. 1. 1940, »Vedova allegra« di Lehar al Politeama Ciscutti, 3; Corriere Istriano, 3. 2. 1940: Il concerto di lunedì agli Amici della Musica, 3.

27 Corriere Istriano, 26. 4. 1940: Il concerto di domani del pianista Ciolak, 3.

28 Corriere Istriano, 11. 1. 1941: Il pianista Carlo Vidusso alla Società Amici della Musica, 3.

Carlo Vidusso (1911 - 1978) italijanski pianist in pedagog. Diplomlo je pridobil v Buenos Airesu, nato pa je diplomiral klavir tudi v Milanu, kjer je bil po letu 1950 zaposlen kot predavatelj. Prvenstveno je zapomnjen kot odličen interpret del iz opusa Bacha, Chopina in Liszta. La nuova enciclopedia della musica Garzanti, Garzanti, Milano, 1983, 752.

29 HR-DAPA-55, Fond Prefektore za Istru u Puli, 350, kat. XXVI/5.

30 Carlo Zecchi, pianist in dirigent, rojen je leta 1903 v Rimu. Debitiral je 1921 v Parmi, afirmiral se kot eden najperspektivnejših talijanskih glasbenikov svoje generacije. Pianistično kariero je uspešno dopolnjeval tudi z dirigiranjem ter pedagoškim delom na Akademiji »Santa Cecilia« v Rimu. La nuova enciclopedia della musica Garzanti, Garzanti, Milano, 1983, 213.

31 Corriere Istriano, 5. 6. 1942: Un importante avvenimento artistico. L'Orchestra del Teatro Reale nella nostra città, 3; Corriere Istriano, 9. 6. 1942: Contatto diretto con la orchestra sinfonica, 3.

32 ...*già gloria eccelsa della nostra nazione, prima di diventare un vanto della Germania*. Corriere Istriano, 11. 6. 1942: Il grande concerto sinfonico di questa sera, 3.

33 Corriere Istriano, 16. 2. 1940: Il successo del Concerto al Circolo sottoufficiali delle Forze Armate, 3.

34 Corriere Istriano, 23. 3. 1940: La manifestazione al Ciscutti per la »Doppia Croce«, 2.

35 Glasbena šola »Rossini« (Liceo musicale »Rossini«), ki je delovala v Pulju od leta 1927, zaprli pa so jo leta 1936.

V pomanjkanju koncertov se je v začetku štiridesetih let prejšnjega stoletja v dnevnem listu »Corriere Istriano« veliko pisalo o glasbi. Ta časopis je v predvojnih letih objavljala besedila izpod peres mestnih intelektualcev, ki so, ne glede na potenciranje pomembnosti fašističnega protokola na glasbenih dogodkih in poudarjanje plemenite domoljubne naloge, ki jo mora glasba izpolnjevati, posedovali visoko raven pismenosti in finega obnašanja. V zadnjem obdobju vladavine fašizma pa so stolpci posvečeni glasbi postali posmehljivi in podcenjevalni do neitalijanske in predvsem do popularne glasbe.

Tako je na primer Armando Missadin v besedilu, objavljenem novembra 1941, ideološko obračunaval s tujo, neitalijansko glasbo. Arnold Schönberg, Aleksander Skrjabin in Igor Stravinski so za Missadina bili [...] pravi anarhisti glasbenega ideala in njenega odnosa s človeškim duhom. Njihova umetnost je usmerjena h glasbeni histeriji in ne k progresiji. V njegovem članku se niso veliko bolje obnesli niti sodobni domači avtorji, katerih dela se niso temeljila na tradiciji italijanske operne glasbe: *Imitirajo Wagnerja, Straussa in Debussyja, vendar ne razumejo, med drugim, da si je umetnost zamislila opero kot psihološko akcijo, ki izhaja iz vsebine libreto, da glasba dopolnjuje in pojasnjuje dogodke tam, kjer jih beseda sama ne zmora. Danes pa se glasbene fraze nenehno drobijo in ustvarjajo zgolj »privide« melodij. Izmišljajo se nove harmonije, ki nikoli ne dosežejo končne cilja, pri čemer se pozablja, da mora vsak človek kopati po lastni njivi. To pomeni, da je treba biti nacionalen in slediti lastne in ne tuje velikane. Del zasluge za takšno stanje je Missadin pripisoval občinstvu, ki je bilo po njegovem mnenju krotko in neizobraženo in ne zna pokazati neodobravanja glasbe, ki [...] škodi bobenčku in srcu. Sklenil je, da je za umetniško mentaliteto italijanske rase stanje skrajno alarmantno in neizobraženo bralstvo takoj podučil, kaj lahko brezpogojno spoštujejo in občudujejo - Verdijevo glasbo: *Tukaj diha drug zrak, zrak Italijana, ki je ljubil svojo deželo, svoj narod in njegove svete vojne in je hranil našo dušo z najbolj človeško in najglobljo ljubezensko srečo.*³⁶*

Začetek štiridesetih let je obeležil tudi močan prodor zabavnih melodij v glasbeno življenje Pulja. Šlo je za zvrst glasbe, ki je izhajala iz Italiji sovražnih držav, zato si je režim prizadeval prek medijev čim bolj izkoreniniti njeno popularnost. Glasbeni kritik z vzdevkom Cato je tako v nekem članku poskusil pojasniti, da obstaja več vrst popularne glasbe: *Ni vsa zabavna glasba ta, ki nam gre na živce in zoper katero se borimo, ker nas ni vredna, ampak samo »določena« zabavna glasba, ki je danes v modi in je v nasprotju z našo preprostostjo in itali-*

Slika 4: Pianistka Erinna Sivilotti
Vir: D'Agostino, E. (1935): Professionisti ed artisti della Venezia-Giulia, Torino
Figure 4: Pianist Erinna Sivilotti
Source: D'Agostino, E. (1935): Professionisti ed artisti della Venezia-Giulia, Torino

jansko in fašistično jasnostjo ... tisti sinkopirani kaos in »jazz« sta sramotni negaciji glasbe, ki je najbolj sublimna med umetnostmi. Ob takšni zabavni glasbi, je pisal Cato, se lahko sprostijo samo ljudje praznih možganov in neobčutljive duše: Večina skladb, ki jih poslušamo po radiu, nima v sebi niti trohice italijanskega. Niti v glasbi, niti v besedah! Niti v glasbi: saj zares vse to kričanje, trobljenje in hrup, ki so ga nekateri naši kvaziglasbeniki brezskrbno kopirali od histeričnih in paranoičnih ameriških črncev, ni produkt naše italijanske senzibilnosti, in niti v besedilih ni italijanskega, saj moramo, da bi pri-

36 [...] veri anarchici dell' ideale musicale e del suo rapporto con lo spirito dell' uomo. La loro arte tende all'isterismo musicale e non al »progressismo«, »Si imita Wagner, Strauss e Debussy senza, per altro, capire che l' arte concepisce l' opera come una azione psicologica derivante dal fatto del libretto e che la musica compendia e spiega l' azione dove la parola tace. Si arriva, così alla parvenza della melodia e ad un continuo spezzettamento della frase musicale. Si ricreano nuove armonie senza arrivare mai a una conclusione e si dimentica soprattutto che ogni uomo deve arare nel proprio campo. Cioè, bisogna essere nazionali e sentirsi discendenti dei nostri grandi e non di quelli altrui«, »Qui si respira altra aria, aria di un italiano che amò la sua terra, il suo popolo e le sue sante guerre e diede all' anima le più umane e profonde gioie d' amore« Corriere Istriano, 9. 11. 1941: L'impressionismo musicale, 3.

lagodili svoj krasen jezik ritmu, ki je zamišljen samo za barbarski angleško-ameriški izgovor, razstavljati besede, prilagajati akcente, poudarjati samoglasnike, in tako pokazati, da nimamo niti inteligence niti zavesti do velike vrednosti jezikovne dediščine naroda, kot je naš. Seveda je Cato iskreno mislil, ko je trdil, da ga ne moti vsaka vrsta zabavne glasbe. Italijanske kancone, ki jih prav tako uvrščamo med lahko glasbo, ni niti omenil. Cilj njegovega teksta je bil samo napad na nevaren fenomen prodora in popularizacije glasbe, ki je izhajala iz Italiji sovražnih, s tem pa tudi nedostojnih ter manj vrednih dežel. *Kakšna moralna in intelektualna premoč, kakšna gracilnost se razkriva ob poslušanju amerikaniziranega mijavkanja radijskih zvezd ali petja »prekrasnih« pesmic na bazi psov, mačk in pingvinov, ki bodo v zgodovini ostale zabeležene kot neprimerljiva vrhunska dela prirojene in popolne demence? Ali moramo mi, ki toliko govorimo proti Ameriki in Angliji, mi, ki slavimo avtarkijo, ki branimo našo raso, pristati na to, da iz istega radia, iz katerega prihaja glas, ki nam govori o slavnih potezah naše vojske, prihaja tudi glasba (če je to sploh glasba), ki nas spominja na glasne črnske orkestre [...].* Na koncu članka je Cato razkril tudi osnovni razlog svoje, kakor sam pravi, propagandne kampanje, in je sporočil, da je komisija narodne kulture fascija in korporacija sprejela nov predpis za discipliniranje izvajanja zabavne glasbe, s katerim se od urednikov zahteva, da iz radijskega programa umaknejo nesposodna glasbena dela, od avtorjev pa, da skladajo glasbo, ki je dostojna slavne italijanske tradicije, ter da najdejo kak avtohtoni italijanski ritem in glasbo, s katerima se bodo zoperstavili glasbi ameriške in črnske inspiracije.³⁷

S kapitulacijo Italije, septembra 1943, se je začela množična antifašistična vstaja in celoten polotok je bil za kratek čas osvobojen italijanske vojske (Dukovski, 1998).

Vendar je ljudska oblast v Istri trajala samo slab mesec. V začetku oktobra 1943 je nemška vojska po Hitlerjevem ukazu okupirala Istro, ki je skupaj z drugimi deli Furlanije, Ljubljanske pokrajine in Videmske pokrajine, padla pod vojaško-politično področje posebnega pomena v tretjem rajhu, pod novo nastalo »Operacijsko območje Jadransko primorje« (Dukovski, 2001).

Politični boj za Istro pod nemško okupacijo je bil zelo kompleksen. To je bilo področje prepletanja različnih, diametralno nasprotnih si interesov. Posebej zapleten je bil problem kulture. Pomembno vlogo so imeli v tem času mitingi, ki so poleg političnih vsebovali tudi kulturne vsebine. V sklopu teh velikih javnih zborovanj so sodelovali gledališki ansambli s svojimi recitali, zbori, igrami, ljudskimi dialogi itd. Ti ansambli so bili najmočnejše propagandno orožje narodnoosvobodilnega gibanja. Njihove predstave niso bile izključno gledališke, temveč so vključevale tudi glasbene segmente, programi so bili sestavljeni iz petja himen, svečanih pesmi, recitalov, kratkih iger, skečev in vicev, anekdot (Dukovski, 2001, 102; Mandić, 1977, 106).

Razen vloge v delu gledaliških ansamblov, ni bilo veliko glasbenih dogodkov – znano je le, da je v tem času v Pulju delovala jazz zasedba s 6 glasbeniki (Dukovski, 2004).

Kmalu po osvoboditvi, maja 1945, ko je na oblast prišla Jugoslavanska vojska, so začeli narodnoosvobodilni odbori (NOO) organizirano delovati na področju kulturnega življenja, predvsem glasbe kot primerne sredstva za prebuditev narodne zavesti in evociranje vojnih spominov. Maja 1945 so bili v sklopu Prosvetnega oddelka Oblastnega NOO-ja za Istro formirani odseki za hrvaško in italijansko osnovno šolstvo, za narodno prosveto ter za kulturno-umetniško delo s 6 sekcijami, med katerimi je bila, poleg gledališke, muzejske, likovne, književne in amaterske, tudi glasbena dejavnost (HR-DAPA-461, 9).³⁸

Iz poročil, ki jih je Kulturno-umetniški odsek NOO-ja pošiljal Ministrstvu za prosveto v Zagreb, skoraj do podrobnosti poznamo tedanjo situacijo v kulturnem življenju Pulja. V poročilu dne 28. maja 1945, shranjenem v pazinskem Državnem arhivu piše, da je puljsko Gledališče, [...] *staro, a uporabno, ni zelo poškodovano, opraviti je treba samo manjše popravke.* Lastnika stavbe sta bila dr. Matijašević iz Trsta in Puljčan Albert Đorđević, zakupnik gledališke stavbe pa Petar Gerbino. Razen kinoprojektorja, ki je bil last lastnika hiše, klavirja in notnih pultov za orkester ter nekaj malega kulis, gledališče ni imelo druge opreme niti zaposlenega osebja. Gledališče je bilo, sodeč po zaključkih iz navedenega poročila, potrebno urediti glede na zmožnosti, zaposliti

37 *»Non è la musica leggera in generale che ci dà ai nervi, che ci fa insorgere perchè indegna di noi, ma »certa« musica leggera che oggi va per la maggiore e che è contraria al nostro sentimento, alla nostra tradizione, alla nostra semplicità e schiettezza italiana e fascista... quel caos di »sincopati« e di »jazz« che sono la negazione più spudorata dell'Arte musicale, la più sublime che ci sia; »Nella maggior parte delle esecuzioni che ascoltiamo per radio non c'è un briciolo di italianità, nè nella musica, nè nelle parole! Non nella musica: in quanto non sono affatto prodotti della nostra sensibilità latina tutti li strilli, gli strombettamenti, i clamori che certi nostri pseudo-musicanti hanno sfacciatamente plagiato dagli isterici e paranoici negri d' America...E nemmeno nelle parole c'è italianità, in quanto per adattare questa nostra bellissima lingua ad un ritmo creato soltanto per la pronuncia barbara inglese-americana, dobbiamo storpiare parole, spostare accenti, spezzare sillabe, allungare vocali, dimostrando in tal modo di non avere nè intelligenza nè coscienza del grande valore che ha patrimonio linguistico di una nazione come la nostra.«; »Quale superiorità morale ed intellettuale, di grazia, si può rivelare ascoltando i miagolamenti americanizzanti dei divi della radio, o cantando quelle meravigliose canzonette a base di cagnolini, di gatti e di pinguini, che resteranno nella storia come capolavori ineguagliabili di idiozia congenita ed integrale? Noi che parliamo tanto contro l'America e conto l' Inghilterra, che esaltiamo l' autarchia, che difendiamo la nostra razza, dobbiamo poi accettare che da quella stessa radio da qui esce la voce che racconta le gloriose gesta dei nostri soldati, esca anche della musica (ma è proprio musica?) che ci ricorda le rumorose orchestre negre[...]« Corriere Istriano, 7. 12. 1941: Polemica sulla musica, 3.*

38 HR-DAPA-114, Gradski narodni odbor Pula, 9 (Poročilo z dne 28. maja 1945).

Slika 5: Pihalni ansambel in dirigent Pietro Soffici, 1943/1944

Vir: Bogneri, M., (1989). *Cronache di Pola e dell' Istria 1947-1914, gli anni della dominazione austro-ungarica*. Trieste: Unione degli Istriani.

Figure 5: Brass ensemble and conductor Pietro Soffici, 1943/1944

Source: Bogneri, M., (1989). *Cronache di Pola e dell' Istria 1947-1914, gli anni della dominazione austro-ungarica*. Trieste: Unione degli Istriani.

je bilo treba delavce, ki bi vzdrževali red v stavbi, prodajali vstopnice in čistili. Za stavbo naj bi skrbel mestni NOO Pulj, oziroma njegov kulturno-umetniški odsek. Poleg obravnave stanja gledališke hiše je bilo v poročilu govora tudi o delu kulturno-umetniških skupin. Za glasbeno sekcijo je zapisano, da so v Pulju formirane ali obnovljene godba na pihala krajevnega NOO-a, ki jo sestavlja devetnajst glasbenikov na čelu s predstavnikom Otelom Damjaničem³⁹ in dirigentom Pietrom Sofficijem, moški pevski zbor krajevnega NOO-a s 40 pevci, na čelu z začasnim dirigentom Giuseppejem Pangherjem, ter Orkester krajevnega NOO-a z 38 člani, pod

vodstvom Feliceja Passamanteja⁴⁰. Vendar je bilo redno delo tega korpusa, ki mu je sicer manjkalo oboistov, fagotistov in rogistov, oteženo zaradi pomanjkanja notnega materiala. V nadaljevanju poročila izvemo tudi, da so bili v Pulju po vojni najdeni 103 glasbeni instrumenti.

Ker so v Pulju živeli tudi šolani glasbeni kadri, je bilo nekaj dni po osvoboditvi načrtovano srečanje vseh pomembnih mestnih glasbenikov. Na tem sestanku so se o glasbeni prihodnosti mesta Pulj pogovarjali glasbeni teoretiki prof. Donato Camilli, pianistka Erinna Borzatta Sivilotti⁴¹, violinist Dino Uccetta, dirigenta Giuseppe Pangher in Pietro Soffici, dirigent in profesor za pihala

39 Gre za Otella Damianija, violinista, ki je bil zelo aktiven v puljskem glasbenem življenju v Pulju med obema vojnoma, kasneje je študiral na Akademiji »Santa Cecilia« v Rimu, po vrnitvi v Pulj pa je deloval kot violinist puljskega in nato tudi reškega gledališča. Duraković, L., (2003): Pulski glasbeni život u razdoblju fašističke diktature (1926-1943), Zagreb, HMD.

40 Tudi Pangher in Passamante sta aktivno sodelovala v puljskem glasbenem življenju med obema vojnoma.

41 Erinna Sivilotti je rojena v Trstu, leta 1930 je diplomirala klavir na konservatoriju »Gioacchino Rossini« v Pesarju v Italiji. Po diplomi je nekaj časa delala v Pulju, kjer je koncertirala in predavala klavir na glasbeni šoli »Rossini«. Konec štiridesetih let prejšnjega stoletja se je preselila v Poreč, kjer se je ukvarjala s poučevanjem glasbe in vodila pevski zbor Italijanske skupnosti ter predavala na Učiteljski šoli. Kasneje se je nastanila v Rovinju, kjer je poučevala klavir na svojem domu. Umrta je leta 2003. D'Agostino, E. (1935): Professionisti ed artisti della Venezia-Giulia, Torino; La Voce del Popolo, 27. 2. 2003 (osmrtnica).

Felice Passamante, profesorica petja Anita Sissa, violonist Otello Damiani in zborovodja Giovanni Magnarin. Med drugim so govorili tudi o možnostih ustanovitve Glasbene šole v Pulju (HR-DAPA-461, 9).⁴²

Vendar so nove politične okoliščine zelo hitro sponesle te ambiciozne začetke. Po samo 45 dneh vladavine Jugoslovanske vojske je Pulj doživel nov politični preobrat - s sporazumom v Devinu, junija 1945 je Pulj padel pod upravo Anglo-Američanov.

Da bi se pokazali kot dobri voditelji mesta, v katerem so živeli pretežno Italijani, navajeni na raznovrstne glasbene programe, so zavezniki organizirali koncertne dogodke. Njihovi repertoarji so bili koncipirani predvsem po izvedbenih zmožnostih glasbenikov in ne po kakšnih političnih glasbenih zahtevah. V času zavezniške uprave beležimo obstoj manjših ansamblov, ki so se posvetili jazz in plesni glasbi, glasbeno življenje je bilo prilagojeno navadam poslušalcev in preferencam Britancev in Američanov. Zavezniška vojska je imela svoj ansambel dud, kar je pri Puljčanih izzvalo veliko radovednost (Duraković, 2011).

Ko so 15. septembra 1947 začele veljati odredbe iz mirovne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo o ustanovitvi Cone Svobodnega tržaškega ozemlja (STO), je postal Pulj del Hrvaške oziroma Jugoslavije. Glasbeno življenje se je od takrat odvijalo v znaku bistveno spremenjenih družbenih in političnih okoliščin. Na vseh po-

dročjih je bil vzpostavljen nov vrednostni sistem, glasba pa je, podobno kot drugi segmenti družbe, padla pod pristojnost komunistične partije, ki ji je namenila vlogo služenja delavskemu razredu in njegovim interesom. Funkcija glasbe je bila agitacijska, vzgojna, njen cilj pa prevajanje ideološkega diskurza v umetniški jezik.

Potek glasbenih dogodkov med drugo svetovno vojno, v letih velikih političnih, socialnih, družbenih, nacionalnih, kulturoloških sprememb in preobratov, je bil zelo dinamičen in zanimiv. Glasbeni dogodki so med razpadom fašizma, kljub revščini in težkim vojnim okoliščinam, nemoteno potekali. Njihova funkcija na področju koncertne in glasbeno-scenske dejavnosti, glasbene kritike in šolstva je bila v osnovi utilitarna. Bolj kot je bila ekonomska situacija nevzdržna, vse močnejše je kulturno, in s tem tudi glasbeno življenje, izžarevalo nameščeno evforijo, lažni glamur in teatralnost. Da bi državljanom odvrgli pozornost od vojnih strahot, so oblasti v Pulju organizirale solistične in komorne koncerte, operne in operetne sezone, začela se je obnova mestnega gledališča. V pavzah koncertov, so se po ukažu fašističnega političnega vrha nezadostno informiranim državljanom plasirale laži o domnevni velikih vojaških uspehih. Kot odlično sredstvo za manipulacijo z množicami in pomoč pri vzpostavljanju političnega nadzora, glasba je bila poligon za artikulacijo političnih interesov.⁴³

42 HR-DAPA, fond Oblasnog narodnog odbora za Istru, 9, Poročilo z dne 28. maja 1945.

43 Članek je dopolnjeno predavanje predstavljeno na mednarodnem znanstvenem simpoziju »Kultura v času druge svetovne vojne (1939–1945)«, ki sta ga leta 2012 v Mariboru organizirala Muzej narodne osvoboditve Maribor in Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti pri Centru za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru.

THE MUSICAL LIFE IN PULA DURING THE WWII

*Lada DURAKOVIĆ*Univerza Jurja Dobrile v Pulju, Akademija za glasbo, Rovinjska 14, 52100 Pulj
e-mail: ldurakov@unipu.hr

SUMMARY

The object of this article is to establish the state music performance, creation and school system were in during WW2 in Pula i.e. how they were affected by the war times. During and immediately after that period Pula was influenced by three ideologies- Italian Fascism, Military directive of the Yugoslav army and the Anglo-American directive. There are only a few systematic and general studies that report on music life in that period of time and those that do are rather short. This paper brings, with the help of newspaper articles and archive documents, details on most important music events during that time. During WW2 and immediately after it, Pula was influenced by three different ideologies – Italian Fascism, Military directive of the Yugoslav army and the Anglo-American directive. When Fascism was falling apart, music had to perform a certain role and it became an even more powerful tool in the hands of the ideology. The focus was on expanding of the circle of listeners to the poorer class with a relatively modest cultural standards and uplifting of morale of the not overly enthusiastic army. Supporting societies played a vital role in that endeavour, and they were formed by the fascist party in order to implement a general control of the cultural life of its citizens. Despite the difficult circumstances, concerts, operas and operettas were held. Even after the capitulation of Italy we can see music activities in Pula. Meetings had a very important role because they held political and cultural events and music was a essential part of them. Theatre companies were the most powerful tool of the National Liberation Movement and music is still a convenient tool for awakening of national awareness and remembering of war-time memories.

Keywords: music, Pula, Wold War 2, fascism, politics

VIRI IN LITERATURA

HR-DAPA-55 (Državni arhiv v Pazinu), Fond Prefekture za Istru u Puli.

HR-DAPA-114, Gradski narodni odbor Pula.

HR-DAPA-79, Fond Obblasnog narodnog odbora za Istru.

Andri, A. (1984/1985): Scuola e diffusione della cultura nazionale nella Venezia-Giulia durante il fascismo, 1926-1942. Quaderni, VIII, 195–205.

Barbon, A. (2000): Aspetti della privacy di un dittatore, Mussolini e i musicisti del suo tempo. Milano, Franco Angeli.

D'Agostino, E. (1935): Professionisti ed artisti della Venezia-Giulia. Torino.

Dukovski, D. (1998): Fašizam u Istri 1918.-1943. Pulj, C.A.S.H.

Dukovski, D. (2001): Rat i mir istarski, model povijesne prijelomnice 1943.-1955. Pulj, C.A.S.H.

Dukovski, D. (2004): Pula XX stoljeća: uzroci promjene identiteta. V: Cvek, E. et al. (ur.): Pula 3000, Prilozi za povijesnu sintezu. Pulj, C.A.S.H, 57–80.

Duraković, L. (2003): Pulski glazbeni život u razdoblju fašističke diktature (1926-1943). Zagreb, HMD.

Duraković, L. (2005): Glazbena škola »Rossini«. V: *Zbornik 3. međunarodnog muzikološkog skupa »Iz istarske glazbene riznice«*. Novigrad.

Duraković, L. (2011): Ideologija i glazbeni život: Pula od 1945. do 1966. god. Zagreb, HMD.

La nuova enciclopedia della musica Garzanti (1983). Milano, Garzanti.

Mandić, D. (1977): Nastajanje i djelovanje partizanskih glumišta u Istri. V: Pazinski memorijal. Pazin, 103–126.